

**“Cellât ve Ağlayan Yüz” Adlı Hikâyenin
Göstergebilimsel Açıdan Çözümlemesi***

Kamil Kurtul

kurtulkamil@kku.edu.tr

Suggested Citation:

Kurtul, K. (2013). Cellât ve Ağlayan Yüz adlı hikâyenin göstergebilimsel açıdan çözümlemesi. *The Journal of Language and Linguistic Studies*, 9(1), 81-94.
<http://www.jlls.org/vol9no1/81-94.pdf>

Öz

Araştırma Konusu: Dil düzleminde belirmediği sürece anlam, çözümlenmemiş bir veri, biçimlenmemiş bir tözdür ve her dilde değişik biçimlerde şekillenir. Başka bir ifadeyle, aynı anlam farklı dillerde değişik biçimlere bürünür. Bu biçimleri ise dilin işlevleri belirler. Anlamın her seferinde yeni bir biçimin tözü olması dışında var olma olanağı yoktur. Bu durum dilsel içerikte özgül bir biçimin, yani içeriğin biçiminin oluşması demektir. Göstergebilim anlamın nasıl oluşturulduğu ve gerçekliğin nasıl sunulduğu sorularını göstergelerden yola çıkarak, dilbilimsel ve mantıksal yöntemler aracılığıyla yanıtlamaya çalışır.

Araştırma Yöntemi: Bu çalışmada, Orhan Pamuk’un “Kara Kitap” adlı romanında yer alan “Cellat ve Ağlayan Yüz” adlı hikaye, Gremias’ın eyleyenler modeli aracılığıyla, göstergebilimsel açıdan çözümlenmiştir. Bu amaçla, ilkin yüzeysel metin düzeyinde, metnin öne çıkan özellikleri üzerinde durulmuştur. Sözdizimi ve temel anlamsal düzeyde, metin kesitlere ayrılarak her kesitin sahip olduğu çekirdek işlevler ve belirtiler

* Çalışma 26. Ulusal Dilbilim Sempozyumu’nda , (24-26 Mayıs 2012, Süleyman Demirel Üniversitesi) bildiri olarak sunulmuştur.

belirlendikten sonra, burada yer alan kesit içi çatışmalar ve çelişkiler göstergebilimsel karelerle çözümlenmiştir.

Sonuç: Göstergebilimsel çözümleme sonucunda elde edilen verilerle kurmaca ve yaşam arasındaki ilişkiyi gösteren derin anlamsal düzeye ulaşılmış ve hikâyenin en alt katmanında yer alan ileti ortaya konulmuştur.

Anahtar Sözcükler: göstergebilim, göstergebilimsel çözümleme, anlam, A. J. Greimas, eyleyenler modeli

Giriş: Göstergebilimsel Çözümleme

Göstergebilim anlamın nasıl oluşturulduğu ve gerçekliğin nasıl sunulduğu sorularını göstergelerden yola çıkarak, dilbilimsel ve mantıksal yöntemler aracılığıyla yanıtlamaya çalışır. Göstergebilimsel bakış açısı uyarınca, dil düzleminde belirmediği sürece anlam, çözümlenmemiş bir veri, biçimlenmemiş bir tözdür ve her dilde değişik biçimlerde şekillenir. Başka bir ifadeyle, aynı anlam farklı dillerde değişik biçimlere bürünür. Bu biçimleri ise dilin işlevleri belirler. Anlamın her seferinde yeni bir biçimin tözü olması dışında var olma olanağı yoktur. Bu durum dilsel içerikte özgül bir biçimin, yani içeriğin biçiminin oluşması demektir (Yücel, 1999:40'tan aktaran: İşeri, 2008:120). Bu bakış açısına sahip göstergebilim, göstergelerin birleşiminden oluşan sözlü ya da yazılı her metnin sahip olduğu anlamın tek olduğunu, ne var ki farklı bakış açılarının, tek olan bu anlamı değişik özellikleriyle belirginleştirerek farklılaştırdığını öne sürer. Buna göre, bir metnin anlamı en derinde yer alan katmandan başlayarak metinde kullanılan ses, sözcük, tümce ve daha üst birimlerin karşılıklı ilişkisiyle oluşur. Ancak bu anlam her zaman metnin yüzeyinde belirgin bir şekilde görülemeyebilir ve bulanık bir halde keşfedilmeyi bekler. Göstergebilimsel çözümleme sözü edilen bu belirsiz anlamı açık ve anlaşılabilir kıılma amacındadır (Kıran, 1990, 1998).

Göstergebilim geleneğinde metinler kendi içinde anlamlı bütün oluşturan, aynı zamanda asıl metnin bütünselliği içerisinde görev üstlenen parçalara yani, anlam kavşaklarına –kesitlere- ayrılır ve düşey, yani seçenek düzleminde dört katmana, yatay, yani eklemleme düzleminde ise iki katmana ayrılarak incelenir. Değinilen bu katmanlar

anlatısal ve anlamsal iki ayrı bölümden oluşurlar. Bu bakış açısı uyarınca, metnin en derininde yer alan ilk katmanda temel sözdizim ve temel anlam bulunurken, ikinci katmanı anlatısal ve anlamsal sözdizim, üçüncü katmanı da söylemsel sözdizim ve anlam oluşturur. Son katman durumundaki görünen ve okunan dördüncü düzeyde, metin nihai biçimine kavuşur.

Göstergebilim kuramını oluşturan A. J. Gremias'ın geliştirdiği “eyleyenler modeline göre, herhangi bir anlatının oluşması için bir başlangıç durumu ile bir sonuç durumu ve bu iki durum arasındaki temel dönüşümü, edim sözcüğü gerçekleştirerek dönüştürecek bir öznenin varlığı gerekir (A. J. Gremias, 1983). Söz konusu model, her metinde anlatıyı oluşturan altı eyleyen bulunduğunu savlar: (i) Özne: Eylem gerçekleştirir; (ii) Nesne: Eylemin konusudur; (iii) Gönderen: Eylemi belirler; (iv) Gönderilen: Kendisi için eylemin gerçekleştiği kişidir; (v) Yardımcı: Eyleme yardım eder; (vi) Engelleyici: Eylemi engeller.

Eyleyenler, öznelere tarafından gerçekleştirilir ve bir özne (Ö) birden çok eyleyeni gerçekleştirebilirken, tek bir eyleyenin de (E) birkaç özne tarafından gerçekleştirilebilmesi mümkündür (Gremias,1983: 49; 1979: 161). Gremias'ın anlatısal sözdizimdeki işlevlerin adı olarak gördüğü eyleyen kavramının, kişi kavramından çok daha geniş özellikler taşıdığını, insan olabileceği gibi, nesne, tekil, çoğul, somut ya da soyut özellikler içerebileceğini belirtmek gerekir (Akbulut 2002: 71). Eyleyenler arasındaki ilişkilerden gönderen-gönderilen ilişkisi iletişime, özne-nesne ilişkisi isteğe, yardımcı-engelleyici ilişkisi ise güce dayalıdır. Eyleyenler örnekçesi özne tarafından amaçlanmış nesne üzerinde yoğunlaşırken gönderen ile gönderilen arasında doğrudan ya da dolaylı bir iletişim söz konusudur.

Bu çalışmada, Orhan Pamuk'un “Kara Kitap” adlı romanında yer alan “Cellât ve Ağlayan Yüz” adlı hikâye, Gremias'ın eyleyenler modeli aracılığıyla, göstergebilimsel açıdan çözümlenmiştir. Bu amaçla, ilkin yüzeysel metin düzeyinde, metnin öne çıkan özellikleri üzerinde durulmuştur. Sözdizimi ve temel anlamsal düzeyde, metin kesitlere ayrılarak her kesitin sahip olduğu çekirdek işlevler ve belirtiler belirlendikten sonra, burada yer alan kesit içi çatışmalar ve çelişkiler göstergebilimsel karelerle çözümlenmiştir. Son olarak, bu verilerden hareketle kurmaca ve yaşam arasındaki ilişkiyi gösteren derin anlamsal düzeye ulaşılarak, hikâyenin en alt katmanında yer alan ileti ortaya konulmuştur.

Metnin Çözümlemesi

Söylemsel Düzey

Zaman. Hikâye bir bahar sabahı başlar ve Cellât Kara Ömer'in rüyalarındaki geri dönüşler dışında süreklilik göstererek yirmi dört günlük bir zaman dilimini kapsar. Cellât Kara Ömer hikâye başladığında İstanbul'dan Erzurum'a doğru yola çıkmış durumdadır; "...on iki gün önce padişah kararı ve Bostancıbaşı'nın görevlendirmesiyle ve eline tutuşturulan bir fermanla Erzurum Kalesine hükmeden Abdi Paşa'yı idam etmeye yollanmıştı"□* (Pamuk, O. 1994: 273). Kaleye gelip paşayı idam etmesi bir, Kemah'a ulaşması ise bir buçuk gün sürer ve burada yarım gün kalır (sf. 275). Paşanın ağlayan yüzünün ifadesini değiştirmeye karar vermesine kadar geçen altı günlük süre ayrıntılı bir anlatımla verilir (sf. 275-279). Kelleyi alıp İstanbul'a dönmesi de altı gün alır. Böylece hikâye on iki gün Erzurum'a gidiş, on iki gün de İstanbul'a dönüş olmak üzere toplam yirmi dört günlük bir sürede anlatılır. Cellâtın kendisine ve dünyaya yabancılaşmasına yol açan, Paşanın yüzündeki o garip ifadenin oluştuğu andan, yüzü tekrar eski haline getirmesine kadar geçen süre, hikâyenin ana izleğini oluşturur ve büyük kısmını kapsar.

Uzam. İstanbul şehrinde sıklıkla söz edilse de hikâye ağırlıklı olarak Anadolu'da geçer. Anlatı genelindeki veriler hikâyenin Osmanlı İmparatorluğu döneminde geçtiğini düşündürmektedir. Bu nedenle, zamanın tarihsel dokusuna uygun yerleşim yerleri (saray, han, kervansaray) ve ulaşım araçları (at) anlatımda yer alır. Anadolu'daki şehir ve kasabalar kimi zaman adlarıyla (Erzurum, Kemah vb.) kimi zaman ad verilmeden (Batıdaki küçük köyler vb.) anılmaktadır. "O mevsimde sıradan bir yolcunun bir ayda alacağı İstanbul-Erzurum yolunu on iki günde aldığı için memnundu" (sf.273); ..."Yarım gün sonra aralarından geçeceği Batıdaki mor dağların ve onların tam üstündeki, minyatürlerden çıkma bulutların, dünyanın çıplak, çırılçıplak bir yer olduğuna işaret ettiğini yeni görüyordu" (sf. 274). Ancak asıl uzam, doğada (dağlar, ırmaklar, kayalıklar, ormanlar vb.) oluşturulmuştur. Bunun nedenini doğa betimlemelerinin Cellâtın kendisine, kültürüne ve dünyaya yabancılaşmasını daha iyi anlatma olanağını vermeleri oluşturur. "... şaşkırtıcı çam ve kayın

* Orhan Pamuk, **Kara Kitap**, 17. Baskı, İletişim Yay., İstanbul, 1994. Bundan sonra kitaptan yapılacak alıntıların sayfası parantez içerisinde gösterilecektir.

ağaçları ve buz gibi derelerin kıyılarındaki tuhaf çakıl taşları arasından atını sürerken, terkisinde taşıdığı yüzün ifadesini bir daha hiç düşünmedi.” (sf. 276-277)

Kahramanlar

Cellât Kara Ömer. Ömer ismi sözcük düzeyinde (Ar.) “hayat”, “yaşam” anlamına gelir**. Kara sözcüğü ise “kötü” ve “uğursuz” başta olmak üzere, olumsuz çağrışımlarına sahip bir sıfattır***. Dolayısıyla “Kara Ömer”in hikâyenin bütünü de göz önüne alarak – “Otuz yıllık meslek hayatında yirmiye yakın şehzade, iki sadrazam, altı vezir, yirmi üç paşa, hırlı, hırsız, suçlu, suçsuz, kadın, erkek, çocuk, ihtiyar, Hıristiyan, Müslüman altı yüzün üzerinde kişiyi idam etmiş, çıraklığından başlayarak bu güne kadar binlerce kişiyi işkenceden geçirmişti.” (sf. 274)- kötü, istenmeyen bir yaşam, belki de “sefil hayat” anlamına geldiği söylenebilir.

Ancak her şeye karşın Cellât Kara Ömer kendinden emin ve güvenli bir şekilde hayatını sürdürmektedir, ta ki son kurbanının yüzündeki o garip ifadeyi görene kadar. O andan sonra Ömer “eski” güvenli halinden uzaklaşır ve ağır ağır kendine ve yaşadığı dünyaya yabancılaşmaya başlar. Ağlayan yüzde gördüğü ifade şimdiye kadar “...bir adalet, bir zorunluluk, bir geri dönülmezlik mantığıyla dengelediği...” (sf. 276) ve bilinçaltına attığı korku ve suçluluk duygularının ortaya çıkmasına ve oluşturduğu dengenin bozulmasına neden olur. “Bütün ağaçların uykusuz gecelerde hatıralarının arasında kıpırdanan karanlık gölgelere benzediğini yeni fark ediyordu.” (sf. 277)

Cellât Kara Ömer ağlayan yüzün ifadesini değiştirmeden o “eski”, bildiği, güvenli hayata dönemeyeceğini anlar ancak yapacağı hareket neticesinde kötü de olsa sürdürdüğü hayatından bile olma tehlikesiyle yüz yüzedir. Ömer yabancılaştığı bu hayattan kurtulup kendi iç huzurunu bulmayı, yaşamaya tercih eder ve “sefil hayat”ı bir başka cellâdın ellerinde sefil bir şekilde sona erer.

Abdi Paşa. Abdi Paşa İstanbul’daki padişaha bağlı olarak Erzurum bölgesini yöneten üst düzey bir görevlidir. Ne var ki hikâye başladığında idam edilmesini gerektirecek kadar büyük bir suç işlemiş haldedir. Öldürüldüğü andaki anlatıma göre, kurallara bağlı, çevresindekileri etkisi altına almayı seven ve dünyaya sıkı sıkıya bağlı

** <http://tdkterim.gov.tr/bts/ömer>

*** <http://tdkterim.gov.tr/bts/kara>

biridir. Zaten Abdi sözcüğü “kul”, “köle” anlamına gelir*. Paşa (Fa.) ise “çocuk”, “yavru” anlamları taşıyan bir sözcüktür ** ve Abdi Paşa'nın gösterdiği davranışlar, adıyla uyum içindedir. “...kuşağında yağlı kemendiyle ve usturayla kazılı kafasında kızıl keçeden külahıyla cellâdı görür görmez tanıyan Paşa, başına gelecekleri hemen anladı, ama kural dışı denebilecek hiçbir zorluk çıkarmadı. Belki de suçunu bildiği için kaderine kendini çoktan hazırlamıştı. .” (sf. 274).

Anlatısal Düzey

Göstergebilim kuralları uyarınca her tür anlatıda var olan Özne ve Nesne, Gönderen ve Gönderilen, Yardım Eden ve Engelleyen kahramanlar bu hikâyede de karşımıza çıkar. Buna göre Cellât Kara Ömer'i emriyle Erzurum kalesine hükmeden Abdi Paşa'yı idam etmeye yollayan Padişah Gönderen konumundadır.

Başlangıç:

Gönderen → Cellât Kara Ömer

G₁- Padişah Ö₁

Başka bir açıdan Padişahın, Cellâdı doğrudan muhatap almayıp, mesajını kendisi aracılığıyla ilettiği Bostancıbaşı da Cellat Kara Ömer'in Göndereni durumundadır.

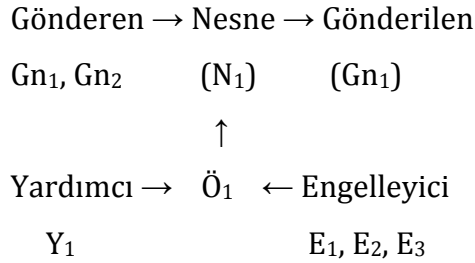
Gönderen → Bostancıbaşı → Cellat Kara Ömer G₁ + G₂
G₁ G₂ Ö₁ Özne

Abdi Paşa'nın idam edilmesinin gerekliliğinden dolayı Abdi Paşa Nesne (N₁)'dir. Padişahın fermanı Yardımcı Güç (Y₁), Öznenin Erzurum şehrine girmeden az önce üzerinde hissettiği durgunluk ve belli belirsiz lanet duygusu (E₁) ile Paşanın adamları (E₂) ve kendi ölümüne karşı çıkma olasılığı doğal olarak var olan Paşa (E₃) Engelleyecilerdir. Paşanın kellesi (N₁) kendisine getirileceği için Padişah aynı zamanda Gönderilendir (G₁ = G_{n1}).

* <http://tdkterim.gov.tr/bts/abdi>

** <http://www.nisanyansozluk.com/?k=paşa>

Şekil 1

Eyleyenler şeması

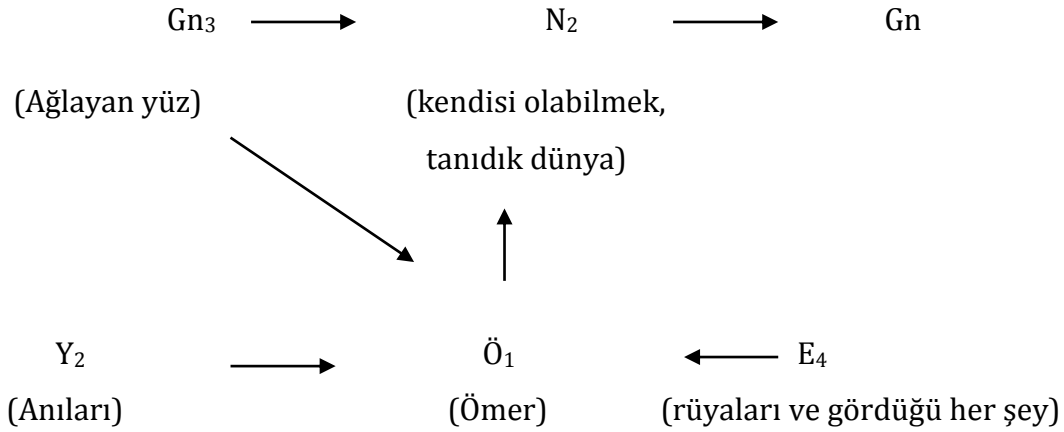
Cellat Kara Ömer Padişahın emriyle Abdi Paşa'nın (N₁) yaşadığı kaleye gelir ve onu öldürür, böylece Nesnesine (N₁) kavuşur. Abdi Paşa böylece Ö₁, N₁ ve E₃ rollerinden sonra Nesne (N₁) rolünü de yerine getirir. E₃=N₁= Abdi Paşa

Ancak Paşanın ölmeden az önce yüzünde gördüğü ifade, Cellât Kara Ömer'in uzun meslek hayatındaki ilk kararsızlığı geçirip daha önce hiç yapmadığı bir şeyi yapmasına, kurbanının yüzüne bir kumaş parçası örtmesine yol açar. Her şeye karşın Kara Ömer (Ö₁) görevini başarmış, nesnesine kavuşmuş ve dönüş yolculuğuna başlamıştır. Ne var ki nesnesi dönüş yolunda yeni roller üstlenecektir. Cellâdın öldürmeden az önce Paşanın yüzünde gördüğü alışılmadık ifade, Kara Ömer'in kendini ve dünyayı yeniden yorumlamasına yol açacak; Paşa, idamdan sonra ise paşanın kellesi, Nesne (N₁) ve Engelleyici (E₃) rollerinin ardından yeni bir rolü, Gönderen (G₃) rolünü oynamaya başlayacaklardır. N₁=E₃=G₃

Bu olay sonrasında Ömer bildiği, tanıdığı dünyasına yabancılaşmaya başlar (Ö₁ v Ö₂). Rüyaları ve çevresinde gördüğü dünyaya ait her şey bu yolculukta “kendisi olmasının” engelleyicileridir (E₄). Dünyasını yine bildik, tanıdık dünyaya çevirebilmesinde (N₂), yani kendisi olabilmesinde yardımcısı ise anılarıdır (Y₂). “...uykusunun orta yerinde keşfettiği bu gerçeğin anılarıyla örtüştüğünü düşündü.” (sf. 276).

Şekil 2

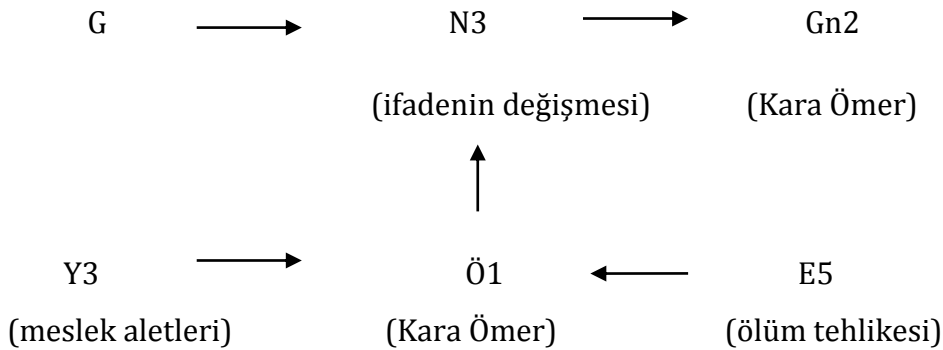
Anlatsal şema giriş

Dünya alışılmış, güvenli “eski” halinden artık sıyrılmış ve güvensiz, tehditkâr bir hal alarak “yeni”lenmiştir. Cellât bu yenedünyanın kendisine bir şeyler anlatmak, bir anlamı işaret etmek istediğini düşünmeye başlar. Fakat bu durum Kara Ömer’i gitgide kendine yabancılaştırır ve her şeyin eski düzenine dönebilmesinin, torbasında taşıdığı kellenin ifadesini değiştirmesiyle mümkün olabileceğini anlar. Böylece Paşanın kellesi (N₁, Gn₃) yeni bir değer nesnesi haline gelir (N₃). Bunu yapması halinde tanınmaz bir hale gelecek yüz, inandırıcılığını kaybedecek ve bu durum Kara Ömer’in hayatını kaybetme tehlikesini beraberinde getirecektir (E₅). Ömer bu kararı kendi kendine aldığı için gönderensizdir, eylemi kendisi yaptığından dolayı, aynı zamanda Gönderilen konumundadır (Ö₁=G).

Şekil 3

Anlatsal şema gelişme

Cellât Kara Ömer bu çelişkiler içersinde İstanbul'a doğru yol almaya çalışmakta ancak yabancılaşması da giderek artmaktadır. "At üstünde uykusuz geçen ve torbadan gelen bitip tükenmeyen hıçkırıkların sinir bozucu bir müziğe dönüştüğü çıldırtıcı bir gecenin sabahında cellât dünyayı o kadar değişmiş buldu ki kendisinin kendisi olduğuna inanmakta zorluk çekti." (sf. 278)

Sonunda baskıya dayanamaz ve yüzün ifadesini eski haline getirir. "...Sonra, daha ince bir işe girişip acıyla kasılmış gözleri açmaya başladı. Çok uzun ve yorucu bir çabadan sonra gülümseyişi bütün yüze yayabildiğinde, yorulmuş gevşemişti artık." (sf.279). Böylece dünya eski ve bildik dünya, kendisi ise yine kendi olur. "...Torbanın içinden hıçkırık sesleri duyulmuyordu artık. Öğle olmadan, çamla kaplı tepelerin arasındaki bir gölün kıyısında atından indi ve günlerdir beklediği derin ve deliksiz uykuya mutlulukla yattı." (sf. 279). Fakat nesnesine kavuşup kendisi olabilmesinin bedelini (Ö1∩N3∩Ö1) canıyla ödemek zorunda kalır. "...Beş gün sonra, İstanbul'da, Abdi Paşa'yı iyi tanıyan tanıklar, kıl torbadan çıkarılan kellenin onun kellesi olmadığını söylerlerken ve yüzün gülümseyen ifadesinin hiç de paşa'yı hatırlatmadığını anlatırlarken,.. suçlamaları hiçbir işe yaramayacağını bildiği için cevaplamadı. Çünkü kendi kellesini gövdesinden ayırarak cellâdın kapıdan girdiğini görmüştü bile." (sf. 280).

Metin Düzeyi

Anlatıcı. Metin düzeyinde hikâye olarak karşımıza çıkan eserde, anlatıcı olaylara ve kahramanlara dışarıdan bakarak, akıllarından geçenleri bilmekte ve niyetlerini anlamaktadır. Bu haliyle hikâyede üçüncü tekil şahıs ağzıyla konuşan bir anlatıcı görülmektedir. "Bahar sabahı cellât şehre girmeden önce bir su kıyısında atından indi ve kuşların neşeli cıvıltıları arasında abdest aldı, namaz kıldı." (sf. 274) Bu özellik, anlatıcının hikâyeyi nesnel bir şekilde anlatmasına olanak verir.

Okur hikâyenin hemen başında sonunu öğrenir; "İçi balla dolu kıldan torbaya yerleştirirken, Paşa'nın yüzündeki o ağlayan bakışı, o anlaşılmaz ve dehşet verici ifadeyi bir daha hayretle gördü ve ömrünün pek de uzak olmayan sonuna kadar hiç unutamadı." (sf. 275)

Derin Düzey

Gremias'ın eyleyenler modelinde anlam evreninin en soyut, en derin düzeyini temel (mantıksal-anlamsal) yapı oluşturur. Temel yapı aşaması, mantıksal-anlamsal ilişkiler çerçevesinde göstergebilimsel çözümlemenin, diğer iki (söylem-anlatı çözümlemesi) düzeyinde saptanan ilişkilerin, yani anlam üretimine özgü temel yapıların kavrandığı aşamayı meydana getirir. Burada temel sözdizimin gerçekleşmesini sağlayan ilişkiler belirlenir ve aralarındaki dönüşümün nasıl gerçekleştiği araştırılır. Bunu gerçekleştirmek için göstergebilimsel dörtgene başvurulur. Göstergebilimsel dörtgende yer alan simgesel ulamlardan anlamsal ulamlara geçilirken, sözdizimsel boş yapılara anlamsal değerler yüklenir. Göstergebilim bu aşamada iki temel karşıtlık öne sürer (İşeri, 2008:128):

1. Bireysele ilişkin karşıtlık: /yaşam/ ve /ölüm/.
2. Toplumsala ilişkin karşıtlık : /kültür/ ve /doğa/.

Örneğin: /yaşam/ = "su", "ev", "yiyecek"

/ölüm/ = "toprak", "hastane", "mezarlık"

/kültür/ = "müzik", "ayakkabı", "uygarlık"

/doğa/ = "dağ", "orman", "doğallık"

İncelediğimiz metnin ana izleğini “insanın kendisi olması zordur” önermesi oluşturur. Hikâyede Cellât Kara Ömer'in öldürmeden hemen önce, kurbanının yüzünde gördüğü ilginç ifade, eski yaşamının değişip yenileşmesine yol açar ancak bu yeni durum Cellâdın istediği bir sonuç değildir. Yazarın bu hikâyenin de içinde yer aldığı romanının (Kara Kitap), bütünü incelendiğinde, “kendisi olmaya” çalışan kahramanların anlatıldığı görülür. Yazar bunu kahramanlarının eski ve yeni hayatları arasındaki farkları ortaya koyarak yapar.

/eski/

/yeni/

/güven/

/güvensizlik/

/inanç/

/inançsızlık/

/bilinen/

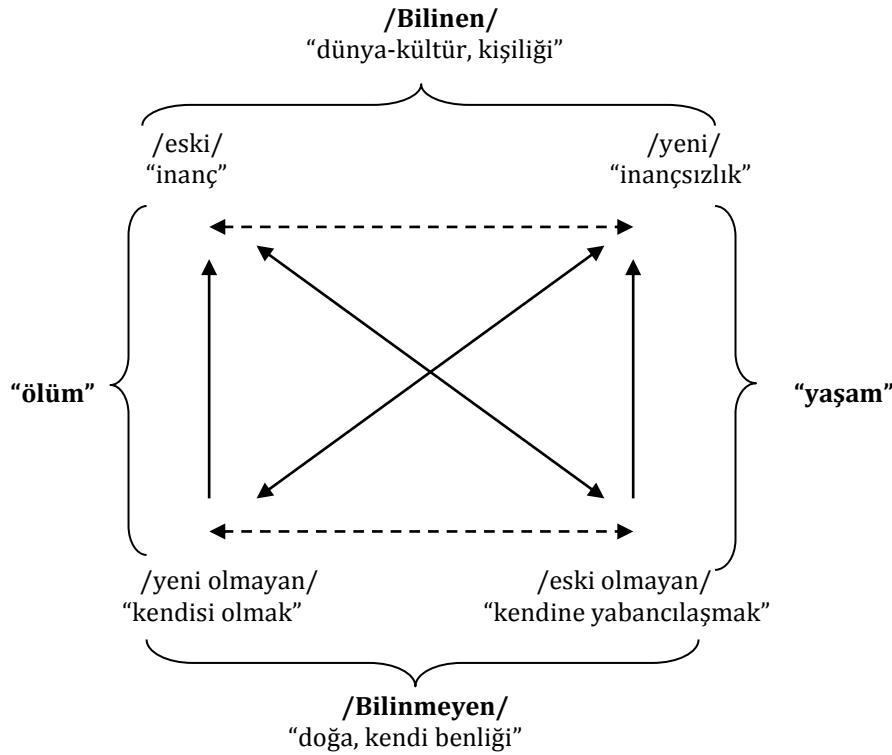
/bilinmeyen/

/yaşam/	/ölüm/
/ölüm/	/yaşam/
/kendisi olmak/	/kendine yabancılaşmak/
Ö1	Ö1 / Ö2

Hikâyede kahraman hayatı yeni bir boyut kazanmadan önce, kendinden emin, işinde deneyimli ve kendine göre tutarlı bir yaşam sürmektedir. Bu “tutarlı” ve “güvenli” yaşamını ise başka insanların ölümü üzerine kurmuştur. Ancak yeni hayatında bu kırılgan denge bozulur. Değinilen dönüşüm göstergebilimsel kareyle açıklanacak olursa:

Şekil 4

Temel yapıya ilişkin göstergebilimsel dörtgen

Hikâyede eski ve yeni kavramları, dünyada –hem maddi hem de manevi anlamda– ve Cellâdın kişiliğinde bir arada görülür. Dünya son olay meydana gelene kadar kahramanın bildiğinden emin olduğu, tanıdık bir mekândır, ne var ki bu olayın ardından hem tanıdığını düşündüğü dünyaya hem de sarsılmaz bir güvenle bağlı olduğu benliğine yabancılaşır. Değinilen yabancılaşma okura aynı zamanda “bilinmeyen”i artık değişmiş

olan doğayı ve kahramanın bilinçaltına attığı korkularını ve tedirginliğini, başka bir deyişle, öz beni”ni getirir. “Batıya doğru ilerledikçe ve uzayan gölgeler anlam değiştirdikçe, cellât çatlaman çömlerden sızan kan gibi, çevresine esrarını çözemediği işaretlerin, belirtilerin sızdığını fark etti.” (sf.277)

Romanın bütünü dikkate alındığında, hikâyenin temel anlamının, insanın kendisi olabilmesinin çok hassas dengelere bağlı olduğu ve kurulduğu sanılan bu dengenin her an bozulabilme olasılığını bünyesinde taşıdığını söylemek mümkündür. “Yüz dediğimiz ve tanıdığımızı sandığımız haritada hiç tanımadığımız bir ülkeye rast gelmenin şaşkınlığını ve dehşetini hepimiz biliriz.” (sf. 273)

Sonuç

Bu çalışmada, Gremias tarafından geliştirilen eyleyenler modeli aracılığıyla, bir metnin nasıl çözümlenebileceği gösterilmiştir. Göstergibilimsel metin çözümleme yönteminin, herhangi bir metnin anlam evreninin anlaşılmasında ve nesnel biçimde değerlendirilmesinde bu çalışmada da görüldüğü üzere, iş gördüğü ve okura derinlikli bir bakış açısı kazandırdığı ortaya konulmuştur. Anlam gibi tanımlanması ve yorumlanması büyük tartışmalara ve çoğu kez öznel değerlendirmelere konu olan bir olgunun nesnel ve bilimsel biçimde incelenebilmesi yolunda göstergibilimsel çözümleme yönteminden faydalanılmasının olanaklı olduğunu söylemek mümkündür.

Kaynakça

- Akbulut, H. (2002). Matrix filminin Propp ve Greimas örnekçelerine göre çözümlenmesi. *Kilad*, 1(2).
- Greimas, A.J. (1983). *Du sens II: Essais sémiotiques*. Paris: Edition du Seuil.
- Greimas, A.J. (1979). *Introduction à l'Analyse du discours en sciences sociales*. Paris: Classiques Hachette.
- İşeri, K. (2008). Ömer Seyfettin'in Yüz Akı öyküsünün gösterge bilimsel çözümlemesi. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 117-139.
- Kıran, A. (1990). *Dilbilim-göstergebilim ilişkileri*. Dilbilim Araştırmaları. Ankara: Hitit Yayınevi, 51-62.
- Kıran, A. (1998). Günümüzde yazınsal göstergebilim. *Mersin: XII. Dilbilim Kurultayı Bildirileri Günümüz Fransız Göstergebilimi ve Uygulama Alanları Yuvarlak Masa Toplantısı*. 237- 248.
- Pamuk, O. (1994). *Kara kitap*. 17. Baskı. İstanbul: İletişim Yay.
- Sarıçoban A.,and Aktaş D. (2011). A new intercomprehension model: Reservoir model. *The Journal of Language and Linguistic Studies*, 7(2),144-163.

Kamil Kurtul is an Assistant Professor of English Translation and Interpreting Department at Kırıkkale University. He holds a PhD in Linguistics from Ankara University and has a Certificate from Cambridge University in Teaching of English. Dr. Kurtul has worked at various universities and institutions in Turkey and abroad and so far translated numerous works of eminent scholars into Turkish.

Semiotic Analysis of the Story “The Executioner and the Weeping Face”

Abstract

Problem statement: Meaning is unclassified data and unshaped substance unless it exists on language level, which different languages form in various forms. That is to say that the same meaning is formed differently by each language. The said forms are the results of the functions of languages. Meaning cannot exist on its own except that it is the substance of a new form, which means that a specific form of language content arises as the make up of essence. Semiotics tries to answer the questions how meaning is created and how reality is projected by employing linguistics and logical methods drawing on signs.

Method: The study analyzes the story entitled “The Executioner and the Weeping Face” in “Black Book” by Orhan Pamuk on the basis of A. J. Greimas’ actant model from semiotic point of view. To this end, evident features of the story are dealt with first and having clarified core functions and signs of each segment of the text on syntactic and semantic levels, contradictions and conflicts in here are displayed through semiotic squares.

Result: By the help of data gained through semiotic analysis the main argument of the story hidden at the base level is displayed after deep meaning is reached and the relation between real life and fiction is revealed.

Keywords: semiotics, semiotic analysis, meaning, A. J. Greimas, actant model